ČESKÁ REPUBLIKA

ROZSUDEK
JMÉNEM REPUBLIKY

Nejvyšší správní soud rozhodl v senátě složeném z předsedkyně JUDr. Elišky Cihlářové a soudců JUDr. Karla Šimky a JUDr. Jaroslava Hubáčka v právní věci žalobce: **P. Č.,** proti žalovanému: **Městský soud v Praze**, se sídlem Spálená 2, Praha 2, v řízení o kasační stížnosti žalobce proti usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 16. 5. 2012, č. j. 30 A 35/2012 – 38,

takto:

Usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 16. 5. 2012, č. j. 30 A 35/2012 – 38, **se zrušuje** a věc **se vrací** tomuto soudu k dalšímu řízení.

Odůvodnění:

Žalobce (dále „stěžovatel“) se podanou žalobou domáhá ochrany před nečinností Městského soudu v Praze. Protože při podání žaloby nebyl zaplacen soudní poplatek, krajský soud vyzval stěžovatele k jeho úhradě a spolu s výzvou mu zaslal tiskopis vzor 060 o. s. ř. (dále jen „tiskopis“) pro případ, že by požádal o osvobození od soudních poplatků. Stěžovatel ve stanovené lhůtě poplatek nezaplatil a požádal o osvobození od soudních poplatků s poukazem na své sociální poměry a nedostatek prostředků. Aniž by vrátil vyplněný tiskopis, připojil k této své žádosti poštovní poukázku Úřadu práce, Krajská pobočka Pardubice ze dne 13. 4. 2012 o zaslání částky 3.410 Kč na adresu stěžovatele a čestné prohlášení, v němž mimo jiné uvedl, že bydlí „polonájemním“ způsobem, je zatížen velkým množstvím peněžních závazků, je plným invalidou a příjemcem státní podpory, což prokazují listiny orgánu státní správy uložené ve spisu sp. zn. 30 Na 11/11. Na základě těchto skutečností dospěl krajský soud k závěru, že stěžovatel neprokázal skutečnosti rozhodné pro přiznání osvobození od soudních poplatků. Tiskopis je vzorem standardně používaným v případě žádosti o osvobození od soudního poplatku a při řádném vyplnění poskytuje dostatečný obraz o tvrzených poměrech žadatele. Jsou-li v něm uvedené údaje také řádně doloženy, je hodnotnou matérií pro úvahu o splnění podmínek pro osvobození od soudního poplatku. Stěžovatel však nabízené možnosti

nevyužil a skutečnosti, k nimž byl vyzván, v potřebném rozsahu netvrdil a neprokázal. Proto krajský soud stěžovatelovu žádost o osvobození od soudního poplatku zamítl.

Proti tomuto usnesení podal stěžovatel v zákonné lhůtě kasační stížnost, v níž poukázal na čestné prohlášení a stvrzenku o vyplacení přiznané státní podpory. Krajský soud tyto skutečnosti v podstatě zamlčuje stejně jako to, že jsou mu známy poměry stěžovatele. Krajský soud ani nedospěl k závěru, že přiznané údaje jsou nepravdivé. Tiskopis není předepsán zákonem a judikatura způsob doložení nedostatečných poměrů čestným prohlášením připouští. Stěžovatel dále namítal, že mu byl tiskopis zaslán v jediném vyhotovení a navíc je objemný, takže jeho zaslání poštou je finančně neúnosné pro osobu v hmotné nouzi. Krajský soud pouze cituje zákon bez rozmyslu ohledně možného odejmutí přiznaného osvobození a jeho negativní upravení vedení řízení je nesrozumitelné. Nesprávné je i poučení o opravném prostředku, když odvolání ani kasační stížnost proti usnesení o negativním upravení vedení řízení nejsou přípustné. Proto stěžovatel navrhl, aby napadené usnesení bylo zrušeno.

Nejvyšší správní soud se nejprve zabýval přípustností kasační stížnosti, protože nejsou splněny dvě podmínky řízení. Především nebyl zaplacen soudní poplatek za řízení o kasační stížnosti (§ 2 odst. 2 písm. b) zákona č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů; položka 19 sazebníku poplatků, který je přílohou citovaného zákona) a stěžovatel také není zastoupen advokátem (§ 105 odst. 2 s. ř. s.). Podle judikatury Nejvyššího správního soudu *„v řízení o kasační stížnosti proti usnesení krajského soudu o zamítnutí návrhu žalobce na osvobození od soudních poplatků není třeba trvat na zaplacení soudního poplatku za kasační stížnost ani na povinném zastoupení advokátem.“* (rozsudek ze dne 24. 10. 2007, č. j. 1 Afs 65/2007 – 37). Trvání na těchto podmínkách, vzhledem k povaze napadeného usnesení, by vedlo k popření cíle, který účastník podáním žádosti sledoval, a k popření vlastního smyslu řízení o kasační stížnosti, v němž má být zkoumán závěr, zda účastník měl být od soudních poplatků osvobozen či nikoliv. Kasační stížnost je proto nutno posoudit jako přípustnou.

Nejvyšší správní soud tedy přezkoumal napadené usnesení v rozsahu podané kasační stížnosti (§ 109 odst. 3 věta před středníkem s. ř. s.) a z důvodů v ní uvedených (§ 109 odst. 4 věta před středníkem s. ř. s.).

Osvobození od soudních poplatků je procesní institut, jehož účelem je zejména ochrana účastníka, který se nachází v tíživých poměrech, před nepřiměřeně tvrdým dopadem poplatkové povinnosti. Podle ust. § 36 odst. 3 s. ř. s. účastník, který doloží, že nemá dostatečné prostředky, může být na vlastní žádost usnesením předsedy senátu zčásti osvobozen od soudních poplatků. Přiznat účastníkovi osvobození od soudních poplatků lze pouze výjimečně, jsou-li pro to zvlášť závažné důvody, a toto rozhodnutí musí být odůvodněno. Dospěje-li však soud k závěru, že návrh zjevně nemůže být úspěšný, takovou žádost zamítne. Přiznané osvobození kdykoliv za řízení odejme, popřípadě i se zpětnou účinností, jestliže se do pravomocného skončení řízení ukáže, že poměry účastníka přiznané osvobození neodůvodňují, popřípadě neodůvodňovaly. Přiznané osvobození se vztahuje i na řízení o kasační stížnosti.

Podle citovaného ustanovení je na účastníkovi, aby o osvobození od soudních poplatků požádal a aby doložil (prokázal), že nemá dostatečné prostředky k tomu, aby soudní poplatek zaplatil. Požádá-li účastník o osvobození od soudních poplatků, postupuje se obvykle tak, že je mu zaslán tiskopis s tím, aby byl ve stanovené lhůtě vyplněn a s připojenými potřebnými potvrzeními soudu vrácen, aby bylo možno na jeho podkladě o žádosti rozhodnout. Vyplnění a odeslání tohoto tiskopisu není ovšem jediným možným způsobem, jak účastník může prokázat, že nemá dostatečné prostředky. Účastník může nepochybně nedostatek prostředků pro zaplacení soudního poplatku prokázat i jinak, ale vždy tak, aby to poskytovalo úplný obraz o jeho majetkových a osobních poměrech.

Při zkoumání existence nedostatku prostředků je potřebné zdůraznit, že účastníka zatěžuje jak břemeno tvrzení, tak i břemeno důkazní. Pokud chce tedy být se svou žádostí o osvobození od soudních poplatků úspěšný, musí jednak uvést, v čem spočívá nedostatek prostředků, v důsledku něhož nemůže soudní poplatek uhradit, jednak musí takové tvrzení řádně doložit. Právní úprava institutu osvobození od soudních poplatků neukládá soudu povinnost, aby za účastníka zjišťoval další skutečnosti rozhodné pro posouzení žádosti o osvobození od soudních poplatků (k otázce dokládání nedostatku prostředků žadatelem o osvobození od soudních poplatků viz např. usnesení Nejvyššího správního soudu ze dne 25. 1. 2005, č. j. 7 Azs 343/2004 – 50, publ. pod č. 537/2005 Sb. NSS, www.nssoud.cz).

V dané věci se krajský soud v odůvodnění napadeného usnesení zcela opomněl věcně vypořádat s listinami založenými ve spise vedeném u krajského soudu pod sp. zn. 30 Na 11/11, na které stěžovatel ve svém čestném prohlášení odkazoval. Krajskému soudu byla přitom existence tohoto spisu i listin v něm založených známa. V odůvodnění napadeného usnesení totiž zmiňuje potvrzení o poskytnuté dávky pomoci v hmotné nouzi – příspěvku na živobytí ze dne 6. 12. 2011 vydané Městským úřadem v Poličce.

Povinností soudu je věcně posoudit vše, co mu žadatel předloží k prokázání svých osobních a majetkových poměrů. Přitom mu nic nebrání akceptovat i žadatelem předložená sdělení, potvrzení či prohlášení, vytvářejí-li dostatečný podklad k posouzení jeho celkové osobní a majetkové situace žadatele. Stěžovatel jistě čestným prohlášením a listinami založenými v jiném spise vedeném v jeho věci u krajského soudu prokazoval svou nemajetnost a krajský soud byl povinen posoudit, zda se jedná o důkazy, ze kterých by bylo možno dovozovat nedostatek prostředků stěžovatele k placení soudních poplatků. S těmito skutečnostmi se však krajský soud nijak nevypořádal. Proto je napadené usnesení nepřezkoumatelné pro nedostatek důvodů ve smyslu ust. § 103 odst. 1 písm. d) s. ř. s.

Podle názoru Nejvyššího správního soudu čestné prohlášení (ve spojení s listinami, na které stěžovatel odkazoval) poskytlo krajskému soudu shodné či přinejmenším obdobné množství informací, jaké by získal z vyplněného tiskopisu. Stěžovatel tak doložil své majetkové a sociální poměry, čímž splnil svou povinnost tvrzení. V situaci, kdy účastník tvrdí, že nemá žádné příjmy ani majetek větší hodnoty, nemůže být nucen k doložení tohoto tvrzení, neboť negativní tvrzení nelze prokázat. Podle konstantní judikatury Nejvyššího správního soudu *„postup krajského soudu, jenž zamítl návrh na ustanovení zástupce (§ 35 odst. 7 s. ř. s.) s odůvodněním, že stěžovatelka neprokázala tvrzení o své majetkové situaci listinnými důkazy, přičemž tato tvrzení stěžovatelky spočívala v tom, že nemá žádný majetek ani příjmy, je vadný a je důvodem pro zrušení takového usnesení. Krajský*

soud svým postupem popřel tzv. negativní důkazní teorii, podle níž nelze dokazovat neexistující skutečnosti“ (srov. rozsudek ze dne 26. 7. 2006, č. j. 3 Azs 35/2006 - 104). V takovém případě může soud zkoumat pouze pravděpodobnost a věrohodnost tvrzení účastníka, zejména v kontextu jeho jiných tvrzení a obsahu spisu, případně jej vyzvat k prokázání skutečností, které prokázat lze. Následně může (viz např. rozsudek ze dne 26. 7. 2011, č. j. 2 As 78/2011 - 27, www.nssoud.cz) posoudit otázku, jedná-li se v dané věci o výjimečnou situaci, kdy jsou pro osvobození od soudních poplatků zvlášť závažné důvody. Postup krajského soudu, který v lpěl na vyplnění tiskopisu, ačkoliv disponoval informacemi, které mohl a měl v návaznosti na stěžovatelův návrh vyhodnotit, lze považovat za nadbytečný formalismus.

Nedůvodná je však stížní námitka, že tiskopis byl stěžovateli zaslán v jednom vyhotovení. Tato skutečnost neměla žádný vliv na jeho procesní práva ani zákonnost napadeného usnesení. Stěžovatel ostatně ani nespecifikuje, o jaký vliv by se mělo jednat. Stejně tak nedůvodná je námitka, že krajský soud nesprávně poučil stěžovatele o možnosti podat kasační stížnost proti usnesení o zamítnutí žádosti o osvobození od soudních poplatků. Podle konstantní judikatury Nejvyššího správního soudu rozhodnutí o zamítnutí žádosti o ustanovení zástupce a osvobození od soudních poplatků není rozhodnutím, jímž se pouze upravuje vedení řízení (srov. rozsudek NSS ze dne 30. 9. 2003, č. j. 1 Azs 5/2003 – 47, publ. pod č. 108/2004 Sb. NSS, www.nssoud.cz), a kasační stížnost proti němu je proto přípustná.

Na základě výše uvedeného Nejvyšší správní soud zrušil napadené usnesení a věc vrátil krajskému soudu k dalšímu řízení (§ 110 odst. 1 věta první před středníkem s. ř. s.). Ve věci rozhodl bez jednání, protože mu takový postup umožňuje ust. § 109 odst. 2 s. ř. s.

V dalším řízení je krajský soud vázán právním názorem, který je vysloven v tomto rozsudku (§ 110 odst. 4 s. ř. s.).

O náhradě nákladů řízení o kasační stížnosti rozhodne krajský soud v novém rozhodnutí (§ 110 odst. 3 s. ř. s.).

P o u č e n í : Proti tomuto rozsudku **n e j s o u** opravné prostředky přípustné.

V Brně dne 4. září 2012

JUDr. Eliška Cihlářová
předsedkyně senátu